

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

REALITZADA AL MONESTIR DE SANT PAU DEL CAMP.

CARRER SANT PAU 99, CIUTAT VELLA

BARCELONA (EL BARCELONÈS)

DATA: 5 A 9 DE MAIG DE 2014

CODI AJUNTAMENT DE BARCELONA: 027/14

EXPEDIENT PERMÍS GENERALITAT: R/N 470 K121 NB 2014/1 - 10839

CHROMA

CHROMA. Rehabilitacions Integrals S.L.

Daria Calpena i Marcos

Barcelona, maig de 2014

INDEX

1.FITXA TÈCNICA.....	3
2.INTRODUCCIÓ.....	4
3.FONAMENTS DE DRET.....	5
4.CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	6
5.MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ.....	9
6.METODOLOGIA.....	10
7.DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS.....	11
8.CONCLUSIONS.....	13
9.BIBLIOGRAFIA.....	14

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

1. FITXA TÈCNICA

JACIMENT: Monestir de Sant Pau del Camp, C/Sant Pau, 99.	
MUNICIPI: Barcelona.	COMARCA: el Barcelonès.
COORDENADES: X 430570 / Y 4580867 / Z: 5,5 m snm.	
TIPUS D'INTERVENCIÓ: Preventiva.	
TIPUS D'ACTIVITAT: Control	
Nº EXPEDIENT GENERALITAT: R/N 470 K121 NB 2014/1 - 10839	
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA: Daria Calpena i Marcos (CHROMA)	
PROMOCIÓ: Bisbat de Barcelona.	
EXECUCIÓ: INDEXGRUP	
DATES D'EXECUCIÓ: 5 al 10 de maig de 2014.	
RESUM: Amb motiu de la instal·lació d'un tub de drenatge al jardí posterior de l'església de Sant Pau del Camp es va reobrir una rasa realitzada els anys 2007 i 2010 amb l'objectiu de no afectar les estructures arqueològiques que es van deixar in situ cobertes per geotèxtil. Així mateix, a una petita dependència annexa al claustre, es va efectuar un sondeig a un indret també obert l'any 2007, sense control arqueològic, a fi de connectar un tub de desguàs a un baixant existent.	
PARAULES CLAU: Sant Pau del Camp / Pati exterior / Estança interior / Rasa / Resultats negatius	

2. INTRODUCCIÓ

La intervenció arqueològica objecte de la present memòria es va dur a terme al Monestir de Sant Pau del Camp, situat al carrer Sant Pau 99 del barri del Raval de Barcelona.

La direcció arqueològica va ser assumida per l'arqueòloga Daria Calpena i Marcos de l'empresa CHROMA, Rehabilitacions integrals S.L. i l'execució de l'obra per INDEXGRUP.

Els treballs arqueològics es van iniciar el 5 de maig de 2014 i van concloure el dia 10 de maig de 2014 i els resultats foren negatius.

3. FONAMENTS DE DRET

- Text. Llei 9/1993 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català (DOGC 1807 de l'11 d'octubre de 1993).
- Decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC 3594 de 13 de març de 2002).

Protecció específica

- L'església de Sant Pau del Camp i els Jardins dels Horts de Sant Pau són Bé Cultural d'Interès Nacional i estan inclosos al *Pla Especial de Protecció del Patrimoni arquitectònic i Catàleg del Districte 1 – Ciutat Vella, Raval*, amb el nivell de protecció A, núm. element 64. Planejament: 7a.
- Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona del 1979: Categoria A, cap. I (fitxa núm. 759); Monument Històric Artístic d'Interès Nacional, RO 18/7/1879, Gac. 30/7/1879.

4. CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

El barri del Raval, on es situa el monestir de Sant Pau del Camp, està situat a l'oest de la Rambla i limitat pel Paral·lel, les rondes de Sant Pau i Sant Antoni.

L'existència més antiga documentada arqueològicament d'un assentament humà a la zona, data del Neolític Antic i s'estén fins el Neolític Final (IV-IV mil·lenni a.c.) i també s'han excavat restes de l'Edat del Bronze (II-I mil·lenni a.c.).

En època romana aquesta àrea formava part del *suburbium* occidental de la ciutat de Bàrcino, una àrea de caràcter rural, amb horts, camins i rieres on, a l'entorn de l'espai que ocupa actualment el monestir de Sant Pau, funcionà un assentament rural (*villa*) entre els segles I i III d.c. tot i que algunes parts d'aquest establiment foren amortitzades en època més tardana (segle V d.c.).

Entre els segles IV i VI d.c. la zona fou ocupada per una necròpolis de la qual s'han documentat arqueològicament gairebé un centenar d'inhumacions de diversa tipologia i a partir del segle VII es construí una primera basílica cristiana de la qual es va excavar l'absis a tocar de l'actual, tot i que alguns investigadors proposen la hipòtesi d'una data anterior tant per la construcció de l'edifici primigeni¹ com pel monestir associat, del qual es coneix l'existència al segle X.

L'entrada de les tropes d'Almanson a Barcelona, l'any 985, podria haver provocat la desaparició de la comunitat monàstica a finals del segle X, que es refundà a inicis del segle XII, sota la jurisdicció del monestir de Sant Cugat.

A aquest període correspondria l'actual església de Sant Pau, un edifici romànic d'una nau de planta grega un absis central i dos als costats, mentre que el claustre és posterior, del segle XIII. El monestir es consolidà al llarg dels segles XII i XIII i a finals del segle XIV

---

¹BERTRAN DE HEREDIA, 2010.

quedà englobat dins el recinte emmurallat de Barcelona que es va eixamplar per incloure-hi el Raval.

L'any 1508 la comunitat es va unir a l'abadia de Santa Maria Montserrat fins que el 1593 es va vincular de nou amb el de Sant Cugat i el 1617 es va unir definitivament amb el de la Portella, situat al Berguedà.

A finals del segle XVII s'hi va instal·lar un noviciat benedictí provinent de Lleida, fins l'any 1835 que fou exclaustrat arran de les lleis de desamortització.

A partir d'aquell moment el conjunt va passar per diversos usos, primer escola i posteriorment caserna militar. L'any 1909, durant la Setmana Tràgica, es van incendiar l'església i la rectoria, que foren restaurades l'any 1922 però la primera es cremà de nou durant la Guerra Civil.

Abans però, l'any 1927 es va enderrocar part de les dependències monàstiques i de la caserna que havia estat escola, per edificar el grup escolar Collaso i Gil, inaugurat l'any 1935.

Per últim, cal destacar la restauració que va patrocinar la Fundación Caja Madrid l'any 2002, que va implicar una important modificació del conjunt i especialment del claustre, i que no va comptar amb documentació arqueològica.

Pel que respecta als antecedents arqueològics, són nombroses les intervencions que s'han dut a terme al voltant de l'església de Sant Pau del Camp i per aquest motiu les exposem genèricament²:

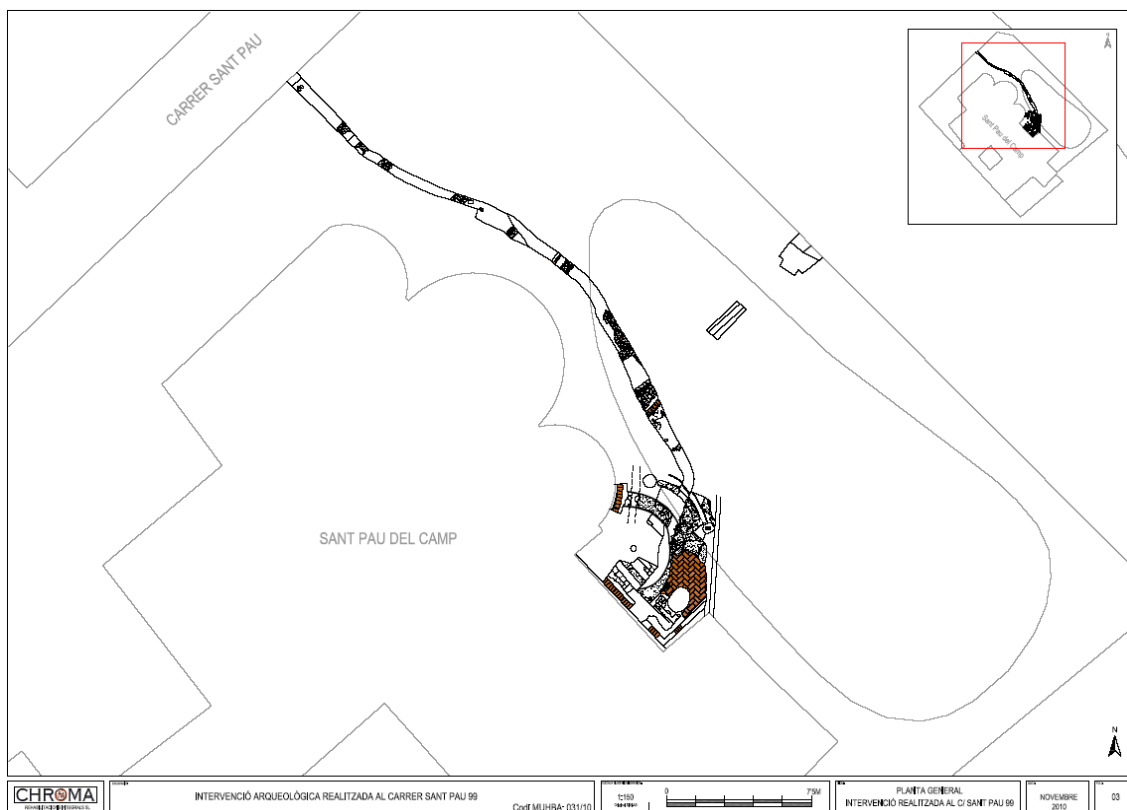
Es tenen notícies de l'existència de restes ja des de l'any 1931, quan a causa d'uns moviments de terres es localitzaren fragments de Terra Sigil·lada Africana A i també Hispànica i una sivella de bronze d'època visigòtica.

---

²La situació i informació detallada de les intervencions es pot consultar a <http://cartaarqueologica.bcn.cat>

L'any 1988-1989 es realitzà la primera intervenció arqueològica, excavant-se en extensió els solars del darrera de l'església de Sant Pau del Camp, per tal d'ubicar-hi un aparcament subterrani. Des d'aleshores fins l'any 2013 s'han realitzat al voltant més d'una desena d'intervencions que han posat al descobert restes d'un assentament del Neolític Antic fins el Final (IV-IV mil·leni a.c.), un de l'Edat del Bronze (II-I mil·leni a.c.), restes d'una vil·la romana alt imperial dels segles I-III d.c., restes d'una necròpolis dels segles IV-VI d.c. i, a tocar de l'absis actual de l'església de Sant Pau del Camp, restes de l'absis d'una església anterior (segles VII-IX).

Aquesta última intervenció, dirigida pels arqueòlegs Oriol Achón i Andrea Lages, és la més destacable pel que fa a la present memòria doncs el traçat de la rasa que aleshores es va realitzar és el que es va resseguir durant l'actuació del mes de maig de 2014³.

Planta general de la intervenció arqueològica del 2010 (ACHÓN I LAGES)

³ACHÓN I LAGES: *Memòria de la intervenció arqueològica al C/Sant Pau 99. Jardins dels Horts de Sant Pau del Camp de l'any 2010*. Es pot consultar a Carta Arqueològica de Barcelona: <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3269>. Consulta 12/05/2014

5. MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

La actuació que es va plantejar inicialment i que recull el Projecte d'Intervenció Arqueològica (PIA) redactat pel Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona contemplava l'obertura d'una per instal·lar-hi un tub que conduís les aigües pluvials que es recullen al pou del centre del claustre fins al pericó sifònic existent a tocar del carrer de Sant Pau i que al mateix temps contingués un tub de drenatge.

El recorregut d'aquesta rasa es feia coincidir, a l'interior de l'edifici, amb una executada l'any 2007 sense control arqueològic a una estança situada a l'angle nord-est del claustre, i a l'exterior, amb la realitzada al jardí posterior de l'església l'any 2010, sota la direcció dels arqueòlegs Oriol Achón i Andrea Lages⁴ i que no es va finalitzar davant l'aparició d'estructures arqueològiques que encara es conserven al subsòl i restes òssies humanes, que no es van excavar.

Per aquest motiu, tot i que la fondària prevista era de 0,30m, es feia necessari el control arqueològic per comprovar si existia espai suficient per la col·locació del tub sobre el coronament dels murs documentats l'any 2010.

Davant aquesta possible problemàtica la promoció va comunicar, en el moment d'iniciar la intervenció, que s'adoptava una solució diferent: el desguàs de les aigües del claustre s'efectuaria mitjançant la connexió del tub existent al baixant d'un lavabo que es situa a l'antiga cuina del monestir i que ja deriva a la xarxa de clavegueram de la ciutat i en el cas del drenatge del pati, es disminuïa la profunditat de la rasa per no afectar cap estructura i s'aconseguia la pendent necessària recreixent el nivell del jardí mitjançant l'aportació de terres.

---

⁴Carta Arqueològica de Barcelona: <http://cartaarqueologica.bcn.cat/3269>. Consulta 12/05/2014

6. METODOLOGIA

L'obertura de la rasa es va dur a terme amb mitjans mecànics (màquina retroexcavadora tipus *bobcat*) al jardí posterior de l'església de Sant Pau del Camp i el sondeig a l'interior de l'estança annexa al claustre es va fer de forma manual.

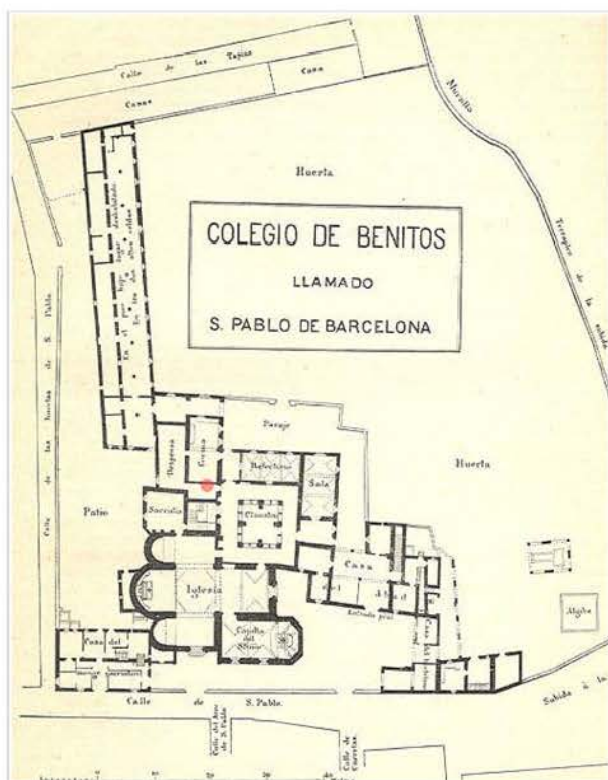
Donat que només es va intervenir a l'interior de rases amortitzades recentment no es va individualitzar cap unitat estratigràfica.

Es va documentar fotogràficament tot el procediment i es va situar sobre planimetria l'actuació realitzada.

7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS

A. Sondeig a l'estança annexa al claustre de Sant Pau del Camp.

L'indret on es va dur a terme l'actuació és una petita estança a la qual s'accedeix per una porta situada a l'angle nord-est del claustre. Formava part de les dependències monàstiques donant pas a les sales de la cuina i el rebost.

Sant Pau del Camp segons Gaietà Barraquer a *Las Casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*.
(en vermell, l'indret on es realitzà l'actuació)

L'objectiu era localitzar un tub existent que provenia del centre del claustre i realitzar la connexió amb el baixant del lavabo de la rectoria.

El sondeig es va executar aprofitant el traçat de la rasa oberta l'any 2007 a l'interior de l'església sense control arqueològic.

Es va documentar un tub de PVC, provinent del centre del pati del claustre, a 0,75m de profunditat respecte al paviment de formigó i el baixant del lavabo, a 0,27m.. La rasa estava amortitzada amb material constructiu contemporani (2007).

B. Rasa al pati posterior de l'església:

Mitjançant la planimetria de la *Memòria de la intervenció arqueològica al C/Sant Pau 99. Jardins dels Horts de Sant Pau del Camp de l'any 2010*, es va identificar al sòl del jardí situat al nord-est de l'església, el traçat de la rasa realitzada aleshores i es va procedir a la seva reobertura parcial mitjançant la màquina retroexcavadora.

La profunditat del rebaix venia donada per l'existència de les estructures arqueològiques conservades, que havien restat cobertes mitjançant teixit geotèxtil.

Per sobre, l'amortització estava formada per argila i sorres amb material constructiu.

En arribar al pericó existent a uns 3 metres de distància del carrer de Sant Pau, es va donar per finalitzat el control arqueològic.

8. CONCLUSIONS

Els resultats de la intervenció arqueològica al pati exterior i a l'estança de l'interior del Monestir de Sant Pau del Camp han estat negatius perquè l'actuació al subsòl s'ha realitzat a dos indrets que ja havien estat excavats amb anterioritat (rasa a l'interior, executada l'any 2007 sense control arqueològic, i rasa al jardí posterior de l'any 2010) i no s'ha superat la profunditat que es va assolir aleshores.

9. **BIBLIOGRAFIA**

- ALMERICH, L. (1949). *Història dels carrers de la Barcelona vella*.
- ACHÓN, O.; LAGES, A., (2011) "Monestir de Sant Pau del Camp", Anuari d'arqueologia i patrimoni de Barcelona 2010. Muhba, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona. p. 55-59.
- BELTRÁN DE HEREDIA, J (2010): ""La cristianización del suburbium de Barcino". Las áreas suburbanas en la ciudad histórica. Topografía, usos, función. Monografía de Arqueología Cordobesa 18, Córdoba, pp. 363-396
- CIRICI, A. (1985). *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.
- DDAA. (1982). *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Introducció. Barcelona, Baix Llobregat", *Enciclopèdia Catalana* . Barcelona.
- VIGUÉ, J. (1974). *El monestir romànic de Sant Pau del Camp*. Artestudi edicions. Barcelona.

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FOTO 1 – Jardí de Sant Pau del Camp.
Àrea intervinguda arqueològicament l'any 2010.

FOTO 2 – Jardí de Sant Pau del Camp.
Identificació del traçat de la rasa executada l'any 2010 .

FOTO 3 – Jardí de Sant Pau del Camp.
Inici del treball d'excavació resseguint el traçat de la
rasa existent.

FOTO 4 – Jardí de Sant Pau del Camp.
Material de rebliment de la rasa, argila i runa
constructiva sobre teixit geotèxtil.

FOTO 5– Jardí de Sant Pau del Camp.

Detall del rebliment de la rasa i el teixit geotèxtil que cobreix les estructures.

FOTO 6 – Jardí de Sant Pau del Camp.

Resseguiment de la rasa propera a l'absis de l'església

FOTO 7 – Jardí de Sant Pau del Camp.

Vista de la rasa i l'absis de l'església .

FOTO 8 – Jardí de Sant Pau del Camp.

Vista general de la rasa.

FOTO 9 – Jardí de Sant Pau del Camp.
Finalització de la rasa en arribar al pericó sífonic proper
al carrer Sant Pau.

FOTO 10 – Jardí de Sant Pau del Camp.
Detall del pericó sífonic existent.

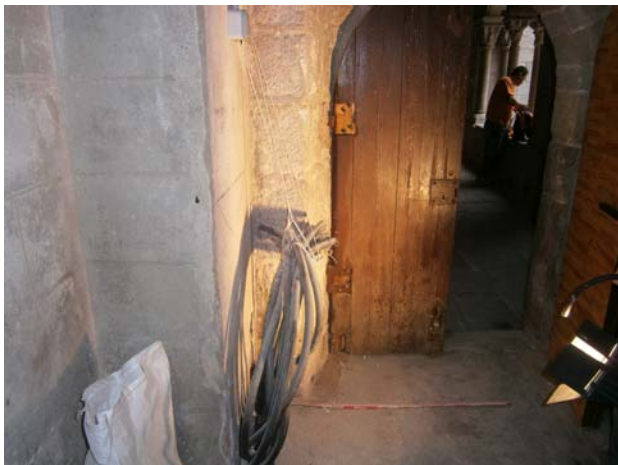

FOTO 11 – Sondeig interior Sant Pau del Camp.
Àrea ja afectada per una rasa l'any 2007. Al fons,
claustre del monestir.

FOTO 12 – Sondeig interior Sant Pau del Camp.
Inici dels treballs resseguint el traçat de la rasa del 2007

FOTO 13 – Sondeig interior Sant Pau del Camp.
Traçat de la rasa efectuada l'any 2007.

FOTO 14 – Sondeig interior Sant Pau del Camp.
Localització dels dos tubs de PVC.

FOTO 15 – Sondeig interior Sant Pau del Camp.
Finalització del sondeig.

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL MONESTIR DE SANT PAU DEL CAMP (SANT PAU 99)

CODI: 027/14

T.M. BARCELONA

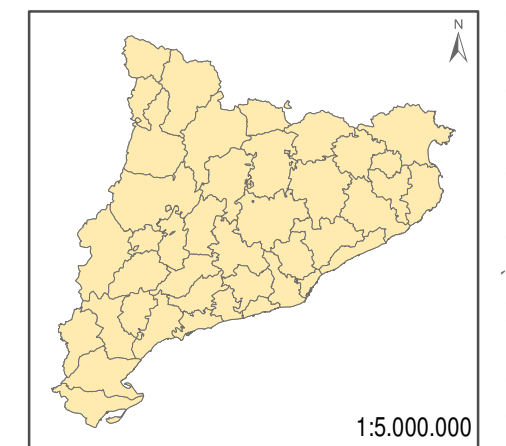
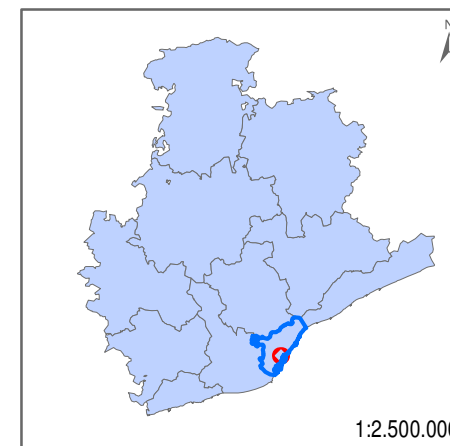
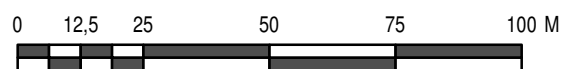
EL BARCELONÈS

FULL: 01

CHROMA
Rehabilitacions Integrals SL

ESCALA 1:1.500

C/Sant Pau

54

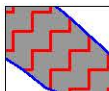
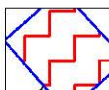
JARDÍ DE SANT PAU DEL CAMP

SANT PAU DEL CAMP

SALA CAPITULAR

57
CLAUSTRE

LLEGENDA

- Rasa i sondejos existents (2010)
- Rasa per drenatge (maig 2014)
- Sondeig desguàs interior (maig 2014)

